

Bušev DRAGAN:

BORCI BALJSKE ČETE

Iznad Bosanske Kostajnice se našle i pružale nekoliko i na otpor artiljerijske jedinice bivše jugoslovenske vojske. Na ovom mjestu našli smo razne vojne opreme, pištolje i municije, što smo uzeli i sakrili u hrastu na brdu Humu. Naime, pištolje smo uzeli i ponijeli, a redenik municije sakrili. Njega ćemo u ustanku pronaći i dobro će nam doći.

Došao sam kući u selo. Situacija je neizvjesna. Niko ne zna šta nas čeka, šta nosi dan, a šta noć. Uskoro su u selo počeli da dolaze žandarmi iz Bosanske Kostajnice među kojima su bili u istoj službi. Pred žandarma našle su u selu i ustaše među kojima se isticao Ferhatović, koji je jednoga dana sa grupom ustaša došao u selo Citluk i pobio porodicu Jandrijića. To su prvi mjeseci poslije okupacije. U narodu je zavladao strah i neizvjesnost. Tako je bilo sve do početka jula 1941, kada je i u selu Glebinji, kao i ostalim selima, planu ustansk.

Koliko se sjećam, 30. jula 1941. zazvonile su zvone na crkvama u Glebinji i Bačvenima. Bio sam kod kuće. To je u stvari bio znak da se okupljamo i da krećemo. Pošli su skoro svi ljudi iz sela. Krenuli smo prema školi u Glebinji, a zatim prema Bačvenima. Znali smo da se tamo nalazi Miloš Bajalica i da će nas on da povede, jer je od ranije bio poznat kao komunist i kao takav proganjan od strane žandarma, hapšen i sudjen. Sa njime je bio i Jovo Marjanović, koji je također bio proganjan kao komunist. Sa nama je pošao i Pero Čurguz, učitelj iz Glebinje, rezervni oficir bivše jugoslovenske vojske. Sve su to ljudi u koje mi ustanici vjerujemo i očekujemo šta će da kažu,

Šta će da nam naredi, a mi smo spremni da izvršavamo. Znemo da se treba boriti protiv ustaše i ustaške vlasti. Svrstani po grupama, pošli smo prema Bosanskoj Kostajnici. Znali smo da se tamo nalazi opština, žandarmerijske stanica i policija. Treba se sa njima obračunati.

Pošli su svi odrasli muškarci. Pored 7-8 karabina, imeli smo puškomitraljez, koga je nosio Gojko Bajelica. Njega je Miloš Bajelica, to smo tada čuo, uspio da sakrije kod Vase Slijepca u selu Čitluku. Pored vojničkog oružja, bilo je više civilnih pušaka, poneki šištolj, a ostalo su uglavnom rogulje, sjekire i drugo oruđe.

Krenuli smo prema Bosanskoj Kostajnici. Bio sam sa Markom Bajelicom kada smo upadali u grad. Pošli smo do kuće Branka Zece. Zamislili smo da će Branko poći sa nama, jer je rodom iz Strigove i od ranije se poznao sa nama, pa smo ga pozvali. Međutim, on nas je drsko dočekaao vrijeđajući nas pogrđnim riječima, govoreći da smo došli da pljačkamo i sl. Izgleda da je njemu glavno bilo da sačuva imovinu koju je posjedovao pa zato nije ni pomišljao da bi trebalo pružiti otpor okupatoru i ustašama.

Grad je skoro već zauzet. U međuvremenu je neprijatelj počeo da nas žestoko tuče iz Hrvatske Kostajnice. Morali smo da se prebacimo iza pravoslavne crkve i da stignemo u potok koji teče iz Tavijske. Marko Bajelica bio je malo zaostao. U potoku sam našao Iliju Popovića, Tešana i Iliju Eslebens. Razgovaramo šta dalje da radimo. Vidimo da se ustanici povlače. Odlučimo da se i mi izvučemo. Pošli smo uz potok. Uspjeli smo da se izvučemo na brdo Balj.

Ne znamo šta sve ovo znači. Pošli smo na ustanak i napali Bosansku Kostajnicu, oslobodili je, a zatim se povukli, ali još nam nije jasno šta treba dalje da radimo, šta će dalje da bude. Međutim, tu se našao Miloš Bajelica, koji počinje da nas organizuje, da vrši raspored radi na položajima prema Bosanskoj Kostajnici. Zauzeli smo položaj iznad Bosanske Kostajnice prema Babincu. Držali smo položaj na svim čukama i na mjestima odakle smo mogli dobro da osmatramo i da dočekujemo neprijatelja, uglavnom ustaše, koji bi pošli iz Bosanske Kostajnice. Ono karabina sa puškomitraljezom, te civilnim puškama, raspoređeno je na položaju.

Na ovome položaju bili su ljudi iz sela: Babince, Petrinje, Slabinje i Bačvana /sa nama je tih dana bio i Trivun Fralica iz Strigove, koji zbog ubistva nekog Mandića nije bio siguran u grupi sa Strigovčanima/. Rukovodi Miloš Bajelica. U njega imamo veliko povjerenje. Poznavali smo ga i od ranije, kao uglednog čovjeka i politički zrelijeg od nas. Nalazimo se na položaju i osmatramo prema Bosanskoj Kostajnici. Štitimo naša sela od ispada i zlodjela ustaša. Potrajalo je to nekoliko dana. Među nas je stigao Dr Mladen Stojanović, koga smo poznavali kao ljekara u Prijedoru. Skoro da nije bilo čovjeka na ovome kraju da nije čuo za Mladena. Sa Mladenom je došlo i Boško Šiljegović, o kome smo slušali da je iz ugledne porodice Šiljegovića. Njihov dolazak među ustanike mnogo je značio. Vidjeli smo da nismo sami, da se na strani ustanika nalaze ljudi kao što su Mladen i Boško. /Sjećam se kako sam tada u Mladena vidjeo veliki pištolj sa dugačkom cijevi/. Ohrabruje nas to što nas predvode Mladen i Boško sa našim zemljakom Milošem Bajelicom. Sve nam to daje više snage i povjerenje u uspjeh naše

borbe. Pored Miloša, tu je se nama Peter Akšam, učitelj, zatim Jovo Marjanović te Mišo Zec. Mi znamo da oni rukovode, da je to naš štab /tako smo tada zvali/. Miloša Bajalicu nazivali smo komandantom, iako on to nije dozvoljavao. Mnogo smo ga cijenili i voljeli. Istina, on nije mnogo govorio, malo je i slabo govorio, ali mnogo volio ljude. Postao nam je blizak.

Držanje fronte potrajalo je 15-20 dana, moguće do 20. avgusta 1941. Tih dana neprijatelj je pošao prema našim položajima. Morali smo da napustimo položaje koje smo do tada držali. Ličilo je to na neku vrstu rasula. Nismo znali šta da radimo i kuda da krenemo. Među ustanicima isticali su se po vojničkoj sposobnosti, pa i pismenosti, drugovi Mihajlo Gačić i Ostoja Miljaković. Gledali smo u njih i očekivali šta će oni da rade. Priključili smo se uz njih. Tu su pored njih još drugovi: Gojko Bajalica, Ljuben Vučenović, Ilija Mišković, koji je imao karabin te jedan Bodić. Karabine su imali: Mihajlo Gačić, Ostoja Miljaković, Ilija Mišković i Ljuben Vučenović, dok je Gojko Bajalica imao puškomitraljez. Bilo je 4-5 karabina, nešto pištolje i civilnih pušaka.

Napuštajući front više Bosanske Kostajnice, grupe predvođena Milošem Bajalicom prešla je preko brda Hums i stigla u gajeve iznad sela Bačvana. Bilo nas je oko dvadesetak. Sjedeći se da su u grupi, pored Miloša Bajalice, bili: Mihajlo Gačić, Ostoja Miljaković, Ilija Mišković, Gojko Bajalica, Dušan Drageš, Ljuben Vučenović, Marko Gačić, Aleksa Bajalica i još neki. Rasporedili smo se u šumi, a Miloš je otišao u selo. Čuo je da mu je tih dana uhapšena porodica - žena i djeca, a uporedo se tim obavještavao da ga poziva domobranski oficir, setnik, koji je sa setnijom stigao u Bačvane i zalagorovao u školi, nedaleko od Miloševe kuće.

Poslije Miloševog odlaska u selo, mi smo počeli da razmišljamo šta će biti sa njim. Svi smo strahovali za njegovu sudbinu. Sjećam se da je Gojko Bajelica govorio da, kada bi on znao da se Miloš neće vratiti i da će ga otjerati, da bi išao na cestu prema Posenskoj Kostajnici, niže bačvanske strane, te da bi pobio domobrane koji ga budu sprovođili. Tako bi uspio da spase Miloša. Međutim, drugi su pretpostavljali da Miloš zna šta radi i da će se vratiti, pa zbog toga nismo ništa preduzeli na njegovom spašavanju. Prošlo je nekoliko dana, a Miloš se nije vratio. Kada je stigao do domobranskog setnika, bio je uhapšen, a zatim sproveden u Posensku Kostajnicu gdje je na najzvjerskiji način ubijen.

Ostali smo sada sami. Nema nam našeg rukovodioca Miloša Bajelice. Sjećamo se kao okrenano drvo. Međutim, Mihajlo Gačić i Ostoja Biljeković, nisu dozvolili da nas obuzme neizvjesnost, a moguće i kolebljivost, već su nas pvihtili i tako smo nastavili da se skrivamo. Grupa se počela popunjavati novim borcima. Odsjedali smo kod sigurnijih ljudi. Najviše smo provodili vremena, noću, na štegiju Teše Soldata i Sime Popovića u Slabinji. Naše se grupe povećale na 30-40 boraca. Istina, svi nemamo oružja, ali se pripremamo za akcije. Prva akcija u kojoj smo učestvovali bio je napad na Djuriće mjest kod Dobrljina, gdje su zarobljene 2-3 puške. U akciji je učestvovala i grupa Muharema, te borci koji su se nalazili oko Dobrljina. Bila je to zajednička akcija. Kao što je poznato, grupa oko braće Muharema u prvo vrijeme nije bila u našem sastavu, ali se kasnije priključila. Dobro se sjećam da su u grupi bili Peter, Stojan, Milen i Dragutin Muharem. Milen i Stojan su se kasnije isticali kao veoma odvažni i hrabri borci, prvi heroji. I Pero je bio dobar

borac, ali se Stojan posebno isticao. Znam da je bilo sedam braće Muharema u partizanima.

U našu grupu stigao je i Obrad Davidović. Rodom je iz Hrvatske. Povezao se sa Jovom Marjanovićem i teko došao među nas. Dok ga nismo bolje upoznali, sumnjeli smo u njega. I sami smo tih dana bili neorganizovani. Nosili smo neke oznake, trobojnice, na kepe. Proveli smo duže oko Bosanske Kostajnice. Naš broj se povećao na oko 60. Hranimo se po kućama, a često smo mijenjali mjesto boravka, naročito prenoćišta. Bili smo, obzirom da nas ima dosta, podijeljeni u dvije grupe - jedna grupa sa Milanom Muharemom nalazila se na Brakodolu i Kelenderima kod Djenadija i Borzjevića na Peležu, a naša grupa bila je iznad Slobinje, na brdu Humu.

Ovuda smo se kretali sve do sredine septembra. Tada smo pozvani da krenemo na Karan. Tamo su se nalazili Ratko Meraušić i Žarko Zgonjenin. Naša grupa u prvo vrijeme nije htjela da napušta ovaj kraj smatrajući da treba da branimo svoja sela. Pretpostavljalo se da će u slučaju našeg odlaska ustaše to doznati i izaći u sela te izvršiti pokolj naših porodica i stanovništva. Zato je ovamo upućen vod sa Karana, sa vodnikom Savom Keserom, koji je obezbjeđivao sela od eventualnog ispada neprijatelja. Tada sam, u svojstvu ekonoma, snabdjevio ovaj vod hranom. Spremali smo hranu kod kuće Ljubana Vučenovića, na brdu Humu. Pred polazak na Karan rekao mi je Ostoja Miljković da drugovima sa Karana spremam što bolju hranu. Borci ovoga voda bili su dobro obučeni. Nosili su crne odijela sa kratkim zimskim keputima, odnosno dolamicama. Po svojoj spoljašnosti, do broj odjevenosti i naoružanju, vod je djelovao kao prava vojska.

Drugovi koji su otišli na Karam tamo su položili zakletvu i vratili se nazad na položaj. Sa njima je došao i Ranko Šipka. Bili smo tada kod kuće Jefte Vujanovića. Čave Kesar se svojim vodom vratio se nazad, a nama je Ranko imenovan za komandira. Objedinjene su obe grupe: one sa Palože i našo iz Glabinje. Uskoro ćemo stvoriti četu - baljaku četu.

Počeli smo da pravimo logor i da gradimo barake u Čapaji na mjestu zvanom Selimov točak ispod kuće Alekse Vujanovića. Dovedili smo gradju sa Vrenovca, odakle su se iselile njemačke porodice. Nismo mi ovdje ostali dugo. Svakodneвно su pristizali novi borci i čete se povećavale. Trebalo nam je više prostora. Otpočele su i jesenjske kiše, a naše barake nisu mogle da prime sve borce, a bile su i slabe, pa su se počele rušiti. Zato smo morali da napustimo ove barake i da predjemo u kuću Vase Šteko-
vića u selu Podoškoj. Vaso i Djuro Šteko-
vić imali su dobro št-
gljeve, na kojima su se mogli smjestiti borci i komanda čete. Komandir nam je Ranko Šipka, a komesar Joco Marjanović, koji je došao poslije Ranka. Prije Joco, komesar nam je bio Miloš Stojaković. U našu čet-
u došao je i Živko Bodić, tada mlađić, rođen iz Prijedora. Bio je onizak i crn. Obrad Davidović otišao je na Karam, a kasnije u Kozaru.

Dok smo se nalazili na Podoškoj, išli smo na akciju na Svodnu. U ovoj akciji zarobljen je jedan teški mitraljez. Uskoro je četa išla u akciju na Gornje Podgrade, ali samo se dve vode, dok su druge dve vode ostale na položaju prema Bosan-
skoj Kostajnici.

U prvo vrijeme naša četa imala je tri vode sa vodni-
cima: Mihajlom Gačićem, Ostojom Miljakovićem i Milanom Muharemom.

Iako se sada teško sjetiti svih boraca iz karapake

čete, ipak ću pokušati da spomenem imena onih koji su mi ostali u sjećanju. Bili su to:

Mihajlo, Ostoja i Marko Gašić, Milovan Rodić, Dušan Kukrić, Milorad Kukrić, Gašić i Čolić /ime se ne sjećam/, Ilija Mišković, Savo Stijak, Jovo i Rojo Marjanović, Savo Stijak, dvojica Zlokapa, Miko i Branko Stanić, dvojica ili strojica Biljaka i Pelijs, Belebani: Ostoja, Vaso, Božo i Marko, dva ili tri Popovića, Dragan Vujanović zvan Dželin, Ljuban Vujanović, Tojin, Pero i Aleksa Bajelica, Dušan Drageš, Branko i Rajko Palijs, to Milan i Trivun Palijs, sin Pere Vujesina /imena se ne sjećam/ poznat kao dobar strijelac, onda Dušan i Miloja Milenović, Ljuban Budimir, Vase i Milo Djeković, Branko i Dragan Glijepac, Ljuban, Božo i Rajko Čekić, te mali Mićo Drageš, Dušan Keče, Dragoja Vujanović, Pavle, Milorad i Milinko Filipović, Vaso, Milinko i Cvijko Stojaković, Nikola i Marko Jelčić, Milorad Vujanović, te braća Simo i Branko Vujanović, Dušan i Rajko Grachovce, zatim iz sela Ševerlije Vasilije Miljatović i Ljuban Jakšić, onda iz Tavijske Joco Radimirović, te dva Milašina, Trivo Miloš i Petar Borojević, Miloš Palijs i drugi.

Posebno želim da istaknem borce iz Hrvatske, koji su došli u našu četu, a to su: Nikola i Milan Radišić, Petar Mešava, Ilija Borojević, Dušan Kepun, Ljuban Dobrić, Pero Janjuzević, Sime Paprika, Jovo Gašić, Stevo Popović, Dušan Senadar, Stevo Jurić, Čedo Gimić, Pero Janić, Milan Musić, Gojko Kušić i Milan Kušić, te drugarice Milica Bijuković i Nada Božić.

Od istaknutijih boraca, sjećam se Ilije Miškovića, radnika, koji je radio kao kovač u Bosenskoj Kostajnici. Bio je neustrašiv borac. Poginuo je u januaru 1942. prilikom napada na Bosensku Kostajnicu. Nismo ga uspjeli izvući. Ustaše su ga pro-

našle i mrtve vukle po Kostajnici. On je bio poznat kao siguran i odvežan i prije rata nosio je oružje.

Pored Miškovića, bili su poznati: Drgan Vučenović, koji je teško ranjen u borbi sa Nijemcima u februaru 1942. na Brekinji, a uskoro umro, zatim Milan Glušica iz Petrinje, te Muharemi: Stojan, Pero i Milan. Za Stojana se obično govorilo da se nije znao plašiti puške ni noža.

Snabdjevanje beljske čete vršeno je preko odbornika u selu. Odbornici u selu Slabinji bili su: Mile Keren, za zaseok Iškovec, Nikolo Palaban, za Čapeju, Ljuban Čekić, u selu Petrinji, Nikole Borojević i Trivun Palije, na Kelenderima, a sa njima je do odlaska u partizane radio i Marko Borojević dok su u Slabinji još bili Vaso Drageš i Stevo Čekić. Ovi odbornici prikupljali su hranu od naroda i upućivali u četu. Dobijali smo sve što nam je bilo potrebno: mast, stoku i ostalo. U prvo vrijeme nismo imali svojih pekara, pa smo dobijali hljeb iz sela.

Četa je djelovala u kraju od rječice Strigove ispod Pastireva do rijeke Une. Pružali smo pomoć i drugim mjestima. Nerodito u prvo vrijeme, puškomitraljezom Gojka Bejelice. Znam da je on odošao na Komlenac prema Bosanskoj Dubici, zatim prema Dobrljini i na druge mjesta.

Poslije akcije na Svođnoj, Podgrađcima, Mrekovici i manjih akcija u kojima smo učestvovali naša četa se omasovila i pod konac 1941. brojala je oko 150-200 boraca. Tako je bilo do početka 1942. kada smo uputili jednu grupu u proleteriški bataljon, a zatim i u udarni protivčetnički bataljon, u koji je otišao i naš komandir Ranko Šipka.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-002-019